

HD 583

Aschehoug

Yrkeshygienisk Institutt

HD 583

=====

MERKEPLIKT - ET PÅTRENGENDE YRKESHYGIENISK KRAV

Sjefskjemiker Karl Wulfert

Sertrykk fra LIV OG HELSE 1970

=====

ooOoo

MERKEPLIKT — ET PÅTRENGENDE YRKESHYGIENISK KRAV

Av sjefskjemiker, dr. philos. Karl Wulfert,
Yrkeshygienisk Institutt

Gjenoppbyggingen av Europas industri i de siste tyve år er ikke bare historien om tiltak, teknisk dyktighet og organisasjonstalent, men også historien om den kamp yrkeshygienikerne har måttet føre mot det store antall nye stoffer og prosesser som de ansatte blir eksponert for. Det er fortellingen om ventilasjons- og larmproblemer, om preventive sikringstiltak og utbygning av løpende kontroll, om opprettelsen av forskningsinstitutter og kontrollaboratorier. Det er en mosaikk av fremskritt og nederlag, samarbeid og likegyldighet, oppbygningsarbeid og uvitenhet, individuell innsats og dessverre også mangel på personlig engasjement.

De siste 20 års erfaringer gir anledning til atskillig ettertanke. Målsettingen for det yrkeshygieniske arbeid er sikringen av arbeidstakerne mot «påvirkninger» fra eventuelt helseskadelige stoffer i fast, flytende og dampformet tilstand, fra skadelig larm og støy, fra fysiologisk uforvarlige varme- og kuldeeksposisjoner, fra u hensiktsmessige skjelett- og muskelbelastninger. Det er kampen mot .. «stress» i de forskjellige ytringsformer. Mens målsettingen er uforandret, må midlene og mulighetene tilpasses den aktuelle situasjon.

Kontrollaboratoriernes muligheter til å kunne følge med i den stadig

hurtigere utvikling på den effektive, men kostbare sektor av den «instrumentelle analytiske kjemi» er et bevilgningsproblem. Det må bare bemerkes at mangel på slikt utstyr meget snart vil slå tilbake både på kontroll-, overvåknings- og utredningsarbeidet, og dermed i siste instans på arbeidstakernes helse og sikkerhet. Den tilpassing det her er tenkt på, ligger fortrinnsvis på det administrative og lovmessige område. Her kommer stat og kommune inn i bildet.

Yrkeshygienisk forsvarlig etikettering

Hele dette problemkomplekset vil muligens for enkelte fortone seg som nesten umulig å mestre, men det er her spørsmål om så store menneskelige verdier i form av liv og helse at man ikke har lov å gå av veien for «bøygen» — som hele etiketterings-spørsmålet har utviklet seg til. I henhold til «Forskriftene om helsefarlige stoffer» av 19/2 1965 utgitt av Apotekkontoret/Helsedirektoratet er en rekke stoffer «merkepliktige». Merkeplikten bygges fortrinnsvis på toksikologisk vurdering av rene substanser, og «merkingen» kan derfor ikke alltid sies å være identisk med en yrkeshygienisk tilfredsstillende etikettering.

Dessverre syndes det til tider grovt mot merkeplikten. Det var, og er vel fremdeles «merkepliktige» varer i handelen uten den lovbestemte «merking». Det nødvendige kontrollapparat er lite utbygget (Helsedirektoratet/Apotekkontoret). Slike tilfeller blir ofte oppdaget ved rene tilfeldigheter, f. eks. rutineinspeksjon ved arbeidstilsynet, henvendelse fra arbeidsplassene til Yrkeshygienisk Institutt o. l. etter at et ukjent antall arbeidstakere har vært eksponert over ukjente tidsperioder for en ukjent blanding av diverse stoffer av toksisk natur inneholdende f. eks. metanol o. l.

Nevnte forskrifter kan bare forholdsvis sjeldent anvendes på industrielt nyttede råstoffer, halvfabrikata m.m. Den følelse av usikkerhet som er rådende på mange arbeidsplasser skyldes i stor utstrekning den mangelfulle og yrkeshygienisk lite tilfredsstillende etikettering. Denne «mangel på etikett» slår selvsagt også tilbake på hele vernearbeidet hvis re-

Arbeidervernloven påbyr at beholdere og emballasje for giftige og helsefarlige stoffer skal være tydelig merket med stoffets navn og en passende advarsel. Men dette blir ikke alltid gjort.

presentanter må kaste bort kostbar tid for å innhente de nødvendige faglige opplysninger f. eks. hos Yrkeshygienisk Institutt — som slett ikke alltid kjenner til angjeldende varesammensetning.

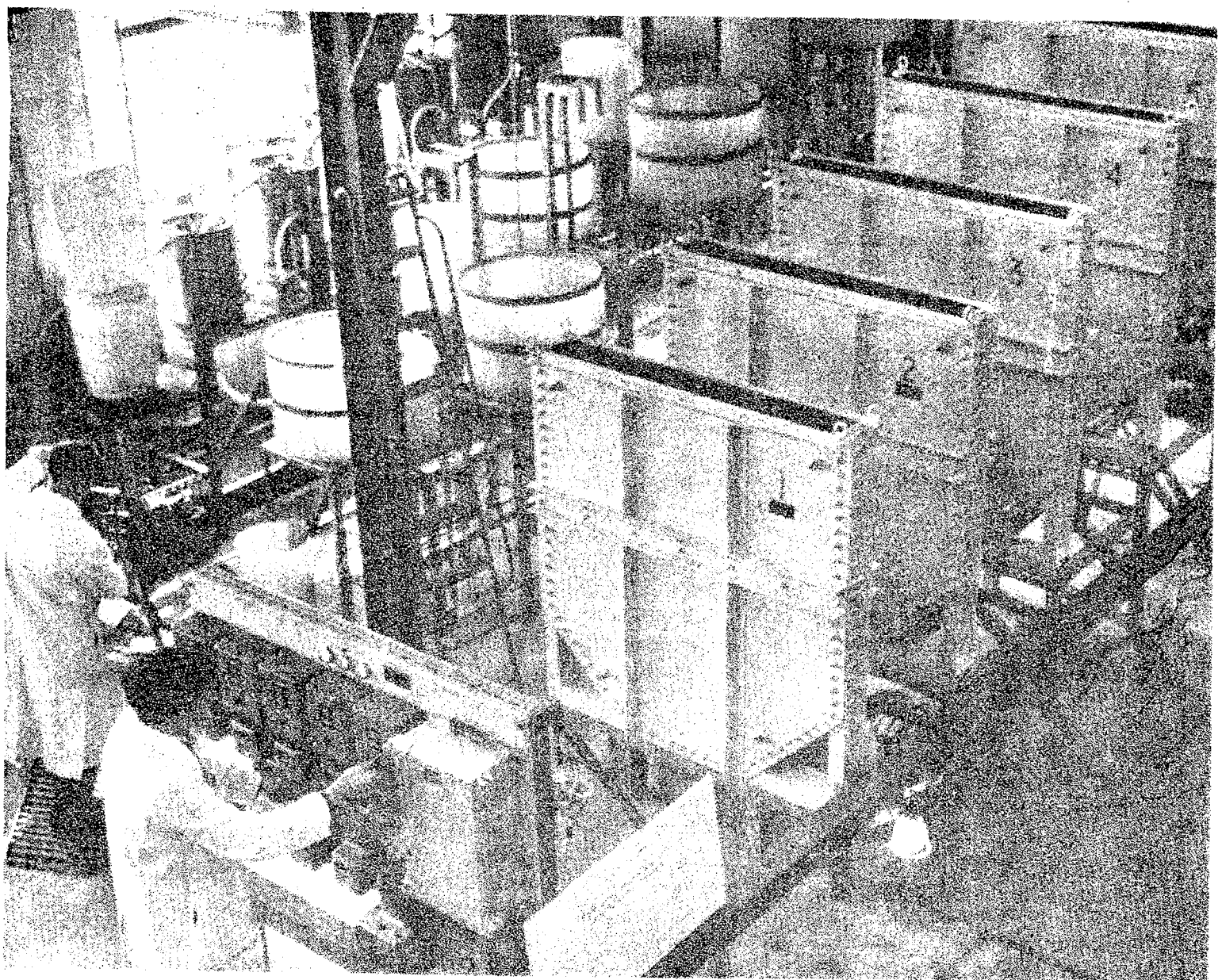
Arbeidervernloven § 5, 4. avsnitt sier at «arbeidsgiveren skal særlig ha for øye «at beholdere og emballasje for giftige eller helsefarlige stoffer skal være tydelig merket med stoffets navn og en passende advarsel. I spesialistenes århundre kan man ikke kreve at arbeidsgiveren skal ha forutsetninger til å vurdere de nyttede produkter ut fra toksikologiske synspunkter. Hele formuleringen ville eventuelt kunne ha blitt anvendt omkring 1900 mot en håndverksmester som selv

blandet alle nødvendige ingredienser for det arbeid hans læregutter og svenner skulle utføre.

Ved en sosial problemstilling av denne art og omfang må det bli de offentlige organers plikt å gripe inn ved å påby en yrkeshygienisk forsvartlig etikettering av samtlige i arbeidslivet nyttede råstoffer, hjelpeprodukter, halvfabrikata m. m. Et slikt påbud må omfatte alle disse varer uansett deres opprinnelse. Blant annet må teksten på etiketten være på norsk. En yrkeshygienisk tilfredsstillende etikettering vil være intimt knyttet til en deklarasjonsplikt, slik som denne allerede foreligger i Arbeidervernlovens § 57 og § 59. Denne etiketteringsplikt vil blant annet føre til

at man på norske arbeidsplasser i langt større utstrekning på forhånd vil vite hvilke sikringsiltak man må ta.

Nå er dessverre situasjonen ofte den at de nødvendige sikringsiltak først blir tatt etter og som følge av en ulykke, eller en skadelig påvirkning ved anvendelse av et stoff som man ikke visste var farlig. Det meste av informasjonsmaterialet i arkivet til Yrkeshygienisk Institutt er dessverre resultatet av slike forsinkede opplysninger. Juristene får ta stilling til spørsmålet hvorvidt en slik etiketterings-deklarasjonsplikt krever spesielle lovtilllegg e. l. Men i det moderne yrkeshygieniske sikringsarbeid kan man ikke lenger komme utenom en

etiketteringsplikt. Denne må sentraliseres og gjennomføres hos en institusjon med den tilstrekkelige yrkeshygiene sakkunnskap og med de nødvendige tekniske ressurser, til etterkontroll og overvåking ved stikkprøver, i form av moderne analytiske laboratorieutstyr.

De sikringstekniske lite gledelige forhold som etterhvert har utviklet seg i maler- og tapetseryrket, hos flisleggere o. l. skyldes blant annet den utilstrekkelige etikettering av maling, lakker og tynnere med hensyn til løsningsmiddel-damp, friskluftsbehov etc. Disse arbeidstakere er på grunn av sine mobile arbeidsplasser mer eksponert enn deres kolleger ved de industrielle sprøytekabiner. Merkingen av malinger og lakker er under forberedelse og vil bli satt ut i livet i nær fremtid. Selv om dette opprinnelig svenske system i sin kommende form neppe vil være den endelige problemløsning, må systemet sies å kunne bli et verdifullt bidrag til sikringsarbeidet for angjeldende yrkesgruppe.

De interesserte parter må prøve den foreslåtte merking i praksis før man kan foreta eventuelt nødvendige forandringer. En korrekt etikettering vil endog kunne føre til at man innen disse yrkesgrupper kanskje vil ta de nødvendige skritt for å få transportable brannsikre ventilasjonsenheter til sikring av arbeidsplassene mot løsemiddeldampene m. m.

Nettopp på dette område er det blitt vist en ganske lunken holdning fra flere hold. Det er ingen prinsipiell forskjell mellom mobile og stasjonære arbeidsplasser med hensyn til sikkerhetskrav. Påvirkninger o. l. er bare altfor vel kjent fra faste industrielle arbeidsplasser. De skyldes meget ofte mangelfulle ventilatoriske sikringstiltak på grunn av utilstrekkelige informasjonen med hensyn til de anvendte hjelpestoffers art og deres mulige skadevirkninger. Her spiller den ganske hyppige utskiftningen av tidligere nytede hjelpestoffer (f. eks. løsemiddelblandinger o. l.) mot nye produkter en vesentlig rolle.

Den etiketteringsplikten det her siktes til, vil ikke bare føre til større trygghet på arbeidsplassen på grunn av tilfredsstillende sikringstekniske informasjonen. Også bedriftslegen, bedriftssøsteren og hele vernetjenesten vil nyte godt av den informasjonsservice de kan og må få, før arbeidet med et ukjent produkt settes i gang.

Ellers må det påpekes at nevnte sikringstekniske/yrkeshygiene informasjonstjeneste alltid ydes på en slik måte at den i arbeidervernloven påbudte taushetsplikt overholdes. For alle tilfelle av førstehjelp på legevakt eller sykehus vil de opplysninger man disponerer på grunn av deklarasjonsplikten være av stor betydning. — Den store verdi det såkalte «Giftkartotek» ved Ullevål Sykehus representerer, ligger i de informasjonen som finnes vedrørende medikamenter, insektisider, «gifter» og en rekke husholdningskjemikalier. Men kartoteket dekker ikke industri-kjemikalier i sin alminnelighet. Vi ønsker også snart å slippe de tragiske

situasjoner hvor vi på grunn av manglende opplysninger ikke øyeblikkelig kan hjelpe sykehus og leger med meget påkrevende informasjonen.

Lar deklarasjonsplikten seg gjennomføre?

Kravet om yrkeshygiene tilfredsstillende etikettering hvilket er det samme som deklarasjonsplikt, er et sosialt krav som ikke kan avvises i lengden. Det er allerede altfor lenge blitt lagt på is. Som «unnskyldning» er det blant annet blitt anført: «Det er så mange tusen stoffer, at man aldri klarer å registrere dem». Svaret må bli at det ikke er tale om mange tusener av stoffer, men om atskillig hundre «komposisjoner» som gruppevis igjen bygges opp av relativt få enkelt-komponenter i skiftende forholdstall.

Eller det blir hevdet: «Utenlandske importører vil nekte å deklarerer». — Det har de hittil ikke gjort. Utlandet stoler på den av staten garanterte taushetsplikt og har erfaring for norske tjenestemenns gode tjenestemoral.

Det heter også: «Det blir forferdelig dyrt». — Helt bortsett fra at det her ikke blir tale om en ny institusjon, men om en mindre personaløkning ved Yrkeshygiene Institutt, må man ha lov å spørre hvilke beløp trygdekassene vil bli spart for takket være korrekt etikettering. Hvilken rolle spiller et par ingeniør-lønninger eller lignende sett i relasjon til trygdekassens besparelse?

Til dem som sier at ingen andre land har påbudt yrkeshygiene forsvarlig etikettering, kan det svares: «Er det noe i veien for at Norge går i spissen for å realisere et tiltak som i sine yrkeshygiene og sosiale konsekvenser kan tjene andre som mønster?»

En ting er sikker: Norske arbeidstakere vil føle seg langt tryggere på sine arbeidsplasser den dag hvor alle beholdere og all emballasje er yrkeshygiene forsvarlig merket, og eventuelt ledsaget av et kort, konsist og lettfattelig opplysningsblad.

